

Návrh na uzavretie Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Kubánskej republiky o konsolidácii ekonomických vzťahov

Tento materiál nadväzuje na materiál *Návrh postupu vymáhania zahraničných pohľadávok vzniknutých v dôsledku ich postúpenia na Slovenskú republiku*, ktorý vláda SR schválila dňa 12. decembra 2018 uznesením č. 581/2018, ktorého cieľom je zabezpečiť plnú vykonateľnosť vybraných právnych predpisov voči zahraničiu pri vymáhaní postúpených zahraničných pohľadávok, predísť riziku nedobytnosti týchto pohľadávok a zároveň navrhnúť mechanizmus na zvýšenie efektívnosti vymáhania zahraničných pohľadávok prostredníctvom možnosti reštrukturalizovať dlh týchto rizikových dlžníckych štátov. Uvedené ciele sa budú realizovať prostredníctvom zmluvy o konsolidácii ekonomických vzťahov, ktorá tvorí súčasť spomínaného materiálu. Ministerstvo financií SR má v úmysle rokovať túto zmluvu so štátmi, v ktorých za posledných 5 rokov EXIMBANKA SR podporila export prostredníctvom produktov úverového poistenia, resp. priameho financovania a ktoré patria do najrizikovejšej skupiny 7 v rámci klasifikácie štátov podľa OECD¹.

Vplyv súčasnej politickej situácie ohľadne Kuby

Ekonomický stav Kuby v súčasnosti ovplyvňuje najmä obava z aplikácie tzv. Helms- Burton Act, návrat veľkého množstva lekárov z Brazílie a turbulentná politicko-ekonomická situácia vo Venezuele, s ktorou Kuba významne spolupracuje. Jej vplyv pokrýva kompletne spektrum verejných inštitúcií, vrátane armády.² Kuba je pre Venezuelu hlavným politickým partnerom v regióne, čo sa premietá aj v ekonomických aspektoch. Odkedy Hugo Chávez súhlasil s dodávkou ropy za veľmi zvýhodnenú cenu, Kuba vyslala stovky svojich lekárov, zdravotných sestier, učiteľov, inžinierov do Venezuely.³ V neposlednom rade čelí Kuba taktiež klimatickým zmenám ktoré majú potenciál spôsobiť značné škody na infraštruktúre a spôsobiť ťažkosti v poľnohospodárstve a zásobovaní.

Situáciu na Kube ovplyvňuje aj tzv. Helms-Burton Act z roku 1996, ktorý obsahuje prvky exterritoriality. Zákon umožňuje americkým občanom žalovať zahraničné korporácie ako aj jednotlivcov kvôli konfiškácii majetku po revolúcii v roku 1959. Zákon platí 23 rokov, avšak jeho účinnosť bola neustále odkladaná v polročnom cykle. Začiatkom roku 2019 americký prezident Trump predĺžil túto lehotu iba o 45 dní⁴ a pohrozil, že podporí jej plnú účinnosť a aplikovateľnosť. Americké ministerstvo zahraničných vecí odhaduje, že v prípade plnej aplikovateľnosti Časti III. by bolo možné podľa určitých odhadov očakávať viac ako 200 000 právnych žalôb na amerických súdoch.

Reakciou zo strany Európskej únie bolo prijatie ochranného Nariadenia 2271/96 „Blocking Regulation“ (momentálne sa tento mechanizmus bude uplatňovať aj pri Iráne), ktorý má za cieľ zabezpečiť ochranu investorov z Európskej únie voči účinkom Helms-Burton zákona. Medzi kľúčové aspekty Nariadenia je možné zaradiť:

¹ Sú to štáty Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Kuba, Libanon, Moldavsko, Pakistan a Ukrajina.

² Cuba, Sí, Venezuela, No? A double Standard in Foreign Policy. Arch Ritter, June 27, 2018; <https://thecubaneconomy.com/articles/tag/cuba-venezuela-relations/>

³ <https://www.cfr.org/article/maduros-allies-who-backs-venezuelan-regime>

⁴ Lehota bola predĺžená o ďalších 30 dní čo podčiarkuje nepredvídateľnosť ďalšieho vývoja.

- Rozhodnutia vydané americkými súdmi na základe americkej legislatívy uvedenej v prílohe nie sú vykonateľné pred súdmi EÚ. (čl. 4).⁵
- Nariadenie zakazuje dotknutým osobám rešpektovanie uvedenej americkej legislatívy (čl. 5).⁶ Spoločnosti môžu požiadať Európsku komisiu o výnimku z tejto povinnosti.
- Nariadenia umožňujú vymáhanie škody spôsobenej aplikáciou sankcií.⁷

Bez ohľadu na aktuálny politický vývoj v regióne Latinskej a Južnej Ameriky, politickú pozíciu Kuby voči Venezuele po znovuzvolení prezidenta Madura v máji 2018 a jej dopad na politickú pozíciu Slovenskej republiky, prioritou Ministerstva financií SR je ochrana aktív Slovenskej republiky na území Kuby vzhľadom na zmenu právneho režimu pohľadávok EXIMBANKY SR v slovenskej legislatíve. Napriek tomu je potrebná zvýšená obozretnosť pri nastavení budúcich ekonomických vzťahov s Kubou.

Ochrana aktív Slovenskej republiky na území Kuby

Neexistenciu prepojenia medzi opatreniami, ktoré v súčasnosti prijíma Slovenská republika voči Kube a politickou situáciou v danom regióne dokazuje aj materiál *Návrh postupu vymáhania zahraničných pohľadávok vzniknutých v dôsledku ich postúpenia na Slovenskú republiku*. V tomto materiáli Ministerstvo financií SR vysvetlilo, že hlavným dôvodom jeho vypracovania je zabezpečiť plnú vykonateľnosť § 17 ods. 2⁸ zákona č. 80/1997 Z. z. o Exportno-importnej banke Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o EXIMBANKE SR“). Predmetná novela bola schválená Národnou radou SR dňa 12. októbra ešte v roku 2017⁹.

Po schválení modelovej zmluvy o konsolidácii ekonomických vzťahov¹⁰ uznesením č. 581/2018 sa medzi Slovenskou republikou a Kubou uskutočnili dve kolá expertných rokovaní. Ich výsledkom je Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Kubánskej republiky o konsolidácii ekonomických vzťahov, ktorá sa týmto materiálom predkladá vláde SR na jej schválenie v zmysle úlohy B.2. uznesenia č. 581/2018. Touto dohodou Kubánska republika pristupuje k uznaniu pohľadávky Slovenskej republiky, ktorá ju môže v budúcnosti nadobudnúť v dôsledku uplatnenia § 17 ods. 2 zákona o EXIMBANKE SR.

⁵ „Žiadne súdne rozhodnutie alebo rozhodnutie tribunálu alebo žiadne rozhodnutie správneho orgánu mimo spoločenstva, ktoré majú priamy alebo nepriamy účinok na právne predpisy špecifikované v prílohe alebo na opatrenia na nich založené alebo z nich vyplývajúce, nie je uznávané alebo vykonateľné akýmkoľvek spôsobom.“

⁶ Žiadna osoba uvedená v článku 11 nevyhoví, priamo alebo nepriamo alebo prostredníctvom pomocníka alebo inej sprostredkujúcej osoby, aktívne alebo úmyselným zanedbaním akýchkoľvek požiadaviek alebo zákazov, vrátane požiadaviek na zahraničné súdy, priamo alebo nepriamo založeným na právnych predpisoch špecifikovaných v prílohe alebo z nich vyplývajúcim alebo založeným na opatreniach na nich založených alebo z nich vyplývajúcich alebo z nich vyplývajúcim.

⁷ Akákoľvek osoba uvedená v článku 11, ktorá je spojená s činnosťami uvedenými v článku 1, má právo na náhradu akejkoľvek škody vrátane právnych nákladov spôsobených tejto osobe uplatňovaním právnych predpisov špecifikovaných v prílohe alebo opatreniami na nich založenými alebo z nich vyplývajúcimi. Takéto odškodnenie sa získa od fyzickej alebo právnickej osoby, alebo akejkoľvek inej právnickej osoby, ktorá spôsobila škodu, alebo ktorejkoľvek osoby, ktorá konala v jej mene alebo ako sprostredkovateľ.

⁸ Podľa § 17 odsek 2 predmetného zákona Ministerstvo financií SR môže na základe rozhodnutia vlády na účely reštrukturalizácie aktív EXIMBANKY SR prevziať pohľadávky EXIMBANKY SR vzniknuté z financovania vývozných úverov a poisťovania vývozných úverov, ak by mohlo dôjsť k ohrozeniu vykonávania činností EXIMBANKY SR za účelom vykonávania ktorých bola zriadená.

⁹ Zákon č. 279/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

¹⁰ Pôvodne navrhovaný názov tohto inštrumentu bol upravený v súlade s medzinárodnou zmluvnou praxou SR na pojem „dohoda“.

Materiál č. 581/2018 načrtáva aj spôsob, akým by si Slovenská republika mohla zabezpečiť čo najvyššiu vymožitelnosť takto postúpenej pohľadávky. Tu je potrebné pripomenúť, že predpokladom na postúpenie pohľadávky z EXIMBANKY SR na Slovenskú republiku je, ako vyplýva z dôvodovej správy predmetnej novely, riziko EXIMBANKY súvisiace s financovaním vývozných úverov a poisťovania vývozných úverov, ktoré vyplynuli napríklad z financovania väčších vývozných projektov medzinárodného alebo strategického významu alebo do teritórií s vyšším rizikom podnikania. Ministerstvo financií SR by sa tak stalo vlastníkom pohľadávky už v čase existujúceho zvýšeného rizika jej nesplatenia v prospech EXIMBANKY SR.

Vzhľadom na súčasnú hospodársku aj politickú situáciu v regióne Latinskej a Južnej Ameriky je možné očakávať, že Kuba nebude mať dostatok disponibilných devízových prostriedkov určených predovšetkým na splatenie istín z pohľadávok EXIMBANKY SR. Nekonanie a vyckávanie Slovenskej republiky, v mene ktorej koná v tomto smere Ministerstvo financií SR, či už v dôsledku vnútroštátnej legislatívy, alebo politického vývoja v danom regióne, resp. v dôsledku kombinácie oboch faktorov, znamená najhoršie riešenie z hľadiska ochrany verejných financií ako aj z hľadiska medzinárodnej reputácie Slovenskej republiky vo vzťahu k realizácii projektov slovenských investorov na Kube.

Z tohto dôvodu je potrebné, aby Slovenská republika prijala opatrenia, ktoré pokryjú základné riziká spojené s takýmto typom pohľadávky štátu (kurzové pohyby, platobné či podnikateľské ťažkosti dlžníka, zábrany transferov, diplomatické zastúpenie, devízová a hospodárska politika v krajine dlžníka, nekrytie pohľadávky zárukou alebo poistením). Tento typ pohľadávky nebude spadať pod režim zákona č. 374/2014 Z. z. o pohľadávkach štátu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.¹¹ Z ekonomického hľadiska bude takáto pohľadávka predstavovať aktívum Slovenskej republiky, z ktorého bude mať Slovenská republika možnosť získať priamo alebo nepriamo efekty z použitia úveru prostredníctvom jej vymáhania. Takýto typ pohľadávky bude predstavovať finančný vzťah medzi Slovenskou republikou ako veriteľom a Kubou ako dlžníkom vyjadrený v hodnote, v čase, špecifickej forme úhrady najmä v prípade neinkasného plnenia, mieste úhrady, sankciách pri neplnení, podmienkach konverzie vzhľadom k tomu, že oficiálna mena Kubánskej republiky nie je voľne zameniteľnou menou a hodnotovej formy i obsahu. Tento pohyb pohľadávok bude potrebné okrem inkasovania zabezpečiť aj ďalšími operáciami finančno-obchodného alebo investičného charakteru, čo si vyžiada prijatie aplikačných opatrení a ich konkretizácií v podobe zákona alebo iného právneho predpisu.

V minulosti sa takýto typ operácií vymáhania tzv. zahraničných pohľadávok najmä voči štátom bývalej RVHP (tzv. deblokácie) inkasným spôsobom zveroval väčšinou súkromným subjektom, zahraničným alebo domácim, vo väčšine prípadov s výsledkom v neprospech štátneho rozpočtu SR, a to v dôsledku dohodnutého tzv. disážia, ktoré zahrňovalo zmluvne dohodnutú províziu gestora a náklady spojené s vymožením pohľadávky (vývoj inflácie, devalvácia meny). Ďalším neinkasným spôsobom deblokácií bol dovoz tovaru a služieb, v rámci ktorého súčasťou disážia mohol byť aj cenový rozdiel, pokiaľ bola cena dosiahnutá deblokáciou vyššia ako dokumentovaná priemerná svetová cena dovážaného tovaru a služieb. Tu treba dodať, že v ekonomikách, ktoré sa rozhodli investovať svoj štátny kapitál v zahraničí na finančných a kapitálových trhoch, sa problémami kapitalizácie, investovaním a spravovaním investícií zaoberajú špecializované organizácie podobné investičným spoločnostiam alebo fondom.

¹¹ Samotný zákon pozná túto výnimku keď v §1 ods. 3 uvádza, že tento zákon sa „nevzťahuje na pohľadávky z medzinárodných zmlúv“.

V minulosti túto funkciu sčasti plnili tzv. podniky zahraničného obchodu, ktoré boli upravené zákonom č. 42/1980 Zb. o hospodárskych stykoch so zahraničím. V dôsledku uvoľňovania československého zahraničného obchodu mohli zahranično-obchodné transakcie okrem týchto špecializovaných štátnych podnikov vykonávať aj registrované československé osoby, nielen právnické, pokiaľ splnili podmienky vydania povolenia. Tento právny predpis je už samozrejme prekonaný; obsahuje však dôležitú kompetenciu, ktorá nie je upravená v súčasnosti v slovenskej legislatíve z hľadiska výkonu podnikania v oblasti medzinárodného obchodu obchodných spoločností s majetkovou účasťou štátu. Preto bude potrebné, aby sa nastavila legislatíva, ktorá umožní flexibilne, efektívne a transparentne realizovať vymoženía zahraničnej pohľadávky. Konkrétne ide o možnosť slovenských obchodných spoločností s majetkovou účasťou štátu, ktorých zakladateľmi sú ústredné orgány štátnej správy, podnikat' a investovať v zahraničí za účelom zabezpečenia inkasa pohľadávok Slovenskej republiky nadobudnutých v dôsledku uplatnenia § 17 ods. 2 zákona o EXIMBANKE SR.

Tieto možnosti je potrebné znova zvážiť a prispôbiť na politickú a hospodársku situáciu Kuby, na legislatívne prostredie v SR a v konečnom dôsledku aj na výber konkrétnych tovarov a služieb v odvetví, ktoré by boli pre Slovenskú republiku a slovenských investorov dostatočne zaujímavé z hľadiska ziskovosti, v rámci ktorej by dochádzalo k postupnému umorovaniu pohľadávok Slovenskej republiky.

Takisto je potrebné zvážiť právnu formu zapojenia obchodnej spoločnosti s majetkovou účasťou štátu do medzinárodných investícií, či už formou partnerstiev alebo joint-ventures a transparentné zapojenie slovenských podnikateľov, ktorí majú skúsenosti a znalosti deblokátora, poznajú vhodných zahraničných partnerov, právne pomery a vhodné bankové záručné inštrumenty, najmä v prípade operácií akými sú reexport alebo switch, v rámci ktorých sa realizuje výmena tovarov reálne fungujúcich a prechádzajúcich hranice. Pri tomto type operácií sa uzatvárajú kúpne zmluvy medzi dodávateľom a switcherom a switcherom a odberateľom za podmienok, ktoré na seba nadväzujú a realizujú sa najčastejšie prostredníctvom protiakreditívov (jeden zriadený v clearingovej mene, druhý zriadený vo voľne zameniteľnej mene).

Cieľom nástrojov na realizáciu efektívneho vymáhania pohľadávok je rozšíriť rozsah tovarových aj investičných možností Slovenskej republiky pri nezakladaní úverovej náročnosti v teritóriu Kuby a využiť možnosti, ktorými by sa dali pokryť potreby určitých vybraných verejných služieb (napr. odchod kubánskych lekárov z Brazílie a využitie výmenných programov¹²). S tým je spojené aj riziko podnikania a otázky jeho krytia. Pri realizácii vymáhania zahraničných pohľadávok Slovenskej republiky je potrebné poznať viaceré faktory, ktoré sú v zložitých prípadoch, akým je Kuba, bez priameho medzifiremného kontaktu nemysliteľné. Ide o faktory akými sú druh pohľadávky, colné a devízové podmienky, povaha a povest' dlžníckych štátnych podnikov, ich doterajšiu komerčnú prax a podobne.

Záver

Pohľadávky EXIMBANKY SR vznikli z dôvodu financovania a poisťovania opravy strategických energetických kubánskych podnikov slovenskými investormi. Ich dokončenie je preto v záujme oboch štátov, pre Kubu z pohľadu zabezpečenia dodávky energie aj vzhľadom na citlivú politickú situáciu v danom regióne a z pohľadu Slovenskej republiky z hľadiska

¹² <https://www.etrend.sk/ekonomika/rezort-zdravotnictva-sa-chysta-riesit-nedostatok-lekarov-a-sestier.html>

medzinárodnej reputácie vedieť zabezpečiť dokončenie projektov realizovaných slovenskými investormi pod záštitou Slovenskej republiky¹³ (EXIMBANKY SR) a zároveň zabezpečiť ich efektívne splatenie kubánskou stranou.

Motiváciou Kuby splácať aktuálne pohľadávky by bolo dohodnutie nových projektov¹⁴ do strategických sektorov na Kube, ktoré už by boli kryté režimom Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Kubánskej republiky o konsolidácii ekonomických vzťahov. To predpokladá nastavenie takého podnikateľského a finančného modelu, ktorý by vedel priniesť Slovenskej republike aj pridanú hodnotu, finančnú aj spoločenskú (napr. v podobe ochrany zdravia). Predmetná dohoda ponúka rámcovo využitie iných možností umorovania pohľadávky Slovenskej republiky voči Kube, ale aj otvorenie nových úverových liniek za predpokladu, že by to malo pre Slovenskú republiku finančný a spoločenský význam.

V každom prípade

- medzinárodná situácia spojená aktuálne s Kubou,
- komplikované financovanie slovenských investícií podporovaných EXIMBANKOU SR zo strany Kuby,
- možnosť otvorenia špecifických sektorov Kuby Slovenskej republike vzhľadom na dlhodobé dobré diplomatické a hospodárske vzťahy, v ktorých má Kuba snahu pokračovať,
- potreba dokončenia otvorených projektov slovenských investorov,
- možnosť investovania Slovenskej republiky v zahraničí prostredníctvom špeciálneho subjektu, ktorý by vedel flexibilne reagovať v prostredí medzinárodného obchodu a bezprecedentný charakter dohody z pohľadu Kuby ale aj Slovenskej republiky;

sú faktory, ktoré sa budú musieť vládou SR citlivo vnímať pri nastavení implementácie mechanizmu alternatívneho a efektívneho vysporiadania pohľadávok Slovenskej republiky voči Kube, či už v rámci prijímania vnútroštátnych opatrení alebo v medzinárodnej rovine.

¹³ V tejto súvislosti sa otvára otázka zriadenia tzv. Slovenského domu, ktorý by slúžil podnikateľom.

¹⁴ V súčasnej dobe je fakticky pripravený podpis kontraktu so SES Tlmače modernizácie elektrárne CTE Nuevitas bloku č. 4 o výkone 125 MW (cena cca 90 mil. EUR), ktorý aj kubánska strana prezentovala ako jednu z priorít v ďalších energetických investíciách.